

20-dars. ELEKTRON POCHTA QUTISINI YARATISH

Internetning bu darajada ommalashuviga sabab – nafaqat uning ma'lumotlarga boyligi, balki u orqali xabar almashish, muloqot qilishning oson va qulayligidir. Xabar almashishning eng tezkor usullaridan biri – elektron pochta xizmatining paydo bo'lishi Internetdan foydalanuvchilar sonini keskin oshirdi. Biror xabar kimgadir oddiy pochta orqali bir necha kunda yetib borsa, elektron pochta orqali dunyoning istalgan nuqtasiga bir necha minutlarda yetib borishi mumkin.

Elektron pochta – elektron pochta qutilari yordamida xabar (elektron xatlar) almashish uchun mo'ljallangan Internet xizmati.

Elektron pochta xizmati quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

- xabarlarni tezkor almashish (bir necha minut);
- xabarlarga qo'shimcha ma'lumotlarni ilova qilish;
- xabarlarga rasm va multimedia ma'lumotlarini joylashtirish.

Elektron xatlarni qabul qilish va jo'natish uchun qabul qiluvchi va jo'natuvchi o'z shaxsiy elektron pochta manziliga ega bo'lishi lozim.

Har bir elektron pochta manzili unikaldir. Agar ikki foydalanuvchining elektron pochta manzillari bir xil bo'lsa, u holda ular bir-birlarining elektron pochta manzillariga kelgan xabarlarni o'qiy olar edi. Shu sababli, dunyoda ikkita bir xil elektron pochta manzili bo'lishi mumkin emas.

Elektron pochta manzili quyidagilardan tarkib topgan:

- login – elektron pochta egasining shartli nomi;
- elektron pochta joylashgan tarmoq kompyuteri (sayt) yoki pochta xizmati saytining nomi.

info@edu.uz

info – elektron pochta egasi (foydalanuvchi) nomi bo'lib, ushbu manzil kimga tegishli ekanligi yoki xabar kimga yuborilishi kerakligini anglatadi.

TAYANCH TUSHUNCHALAR

Elektron pochta (ing. *Electronic Mail, E-mail*) – elektron xabarlarni qabul qilish va yuborish bo'yicha xizmat turi.

Elektron pochta manzili (qutisi) – xabar yuborish uchun foydalaniladigan unikal manzil. U inson istiqomat qiladigan uyning to'liq manziliga o'xshash bo'lib, foydalanuvchi xabarni ushbu manzil orqali yuboradi.

Unikal – yagona, boshqa o'xshashi yo'q. Ikkita bir xil pochta manzili bo'lishi mumkin emas, shu boisdan pochta manzillariga nisbatan ushbu so'z qo'llaniladi.

Foydalanuvchi nomi – elektron pochta manzili egasining nomi. U lotin harflari, raqam va belgilardan iborat bo'ladi.

Parol – elektron pochta manzilini himoyalash uchun manzil egasi tomonidan kiritilgan kalit so'z.

Akkaunt (ing. *account* – hisob) – kompyuter tizimida foydalanuvchi haqidagi ma'lumotlar to'plamini saqlaydigan hisob. U foydalanuvchiga tizimga kirish imkonini beradi.

ESLAB QOLING!

Elektron pochta manzili lotin harflarida bo'sh joy (probel)siz yoziladi.

edu.uz – pochta serveri (domen) nomi bo‘lib, pochta qayerda joylashganligi yoki xabar qayerga yuborilishi kerakligini anglatadi.

Foydalanuvchi nomi va domen nomi bir-biri bilan @ (kuchukcha) belgisi yordamida bog‘lanadi. Bu belgi birga ishlatilgan so‘z elektron pochta manzilini bildiradi.

Elektron xat har doim elektron pochta manzilida saqlanadi. Elektron pochta manzilini yaratish uchun pochta xizmati saytida ro‘yxatdan o‘tish lozim.

Elektron pochta qutisini yaratish

1. Veb-brauzer dasturi ishga tushiriladi.
2. Brauzerning manzil qatoriga pochta xizmati saytining manzili kiritiladi (masalan, <https://passport.yandex.uz/>, <https://gmail.com/>).
3. “Enter” tugmachasini bosib, formadan “Create account (for myself)” tanlanadi.
4. Ro‘yxatdan o‘tish anketasi to‘ldiriladi (ism, familiya, foydalanuvchi nomi, parol va tasdiqlash uchun parolni qayta kiritish) va “Next” tugmachasi bosiladi (1).
Agar foydalanuvchi nomi boshqa shaxs tomonidan ishlatilayotgan bo‘lsa, u holda bu haqida xabar chiqadi.
Yon daftaringizga elektron pochta manzilingiz (masalan, aqlvoyxamidov@gmail.com) va pochtdan foydalanish uchun kiritgan parolingizni yozib qo‘ying.
5. Telefon raqami kiritiladi va “Next” tugmachasi bosiladi (2).
6. Telefon raqamiga kelgan kod kiritiladi va “Verify” tugmachasi bosiladi (3).
7. Keyingi oynada tug‘ilgan sana, oy, yil va jins tanlanadi hamda “Next” tugmachasi bosiladi.
8. So‘nggi oynada xizmatdan foydalanish qoidolari berilgan bo‘lib, “I agree” tugmachasi yordamida shartlarga rozi ekanligi bildiriladi.

The image displays three sequential screenshots of the Google Account creation interface. The first screenshot, labeled with a red circle '1', is the 'Create your Google Account' page. It includes fields for 'First name' (Aqlvoy), 'Last name' (Xamidov), 'Username' (aqlvoyxamidov@gmail.com), and 'Password'. A 'Next' button is at the bottom right. The second screenshot, labeled with a red circle '2', shows the 'Phone number' verification step. It features a dropdown menu for the country code (set to Uzbekistan) and a text field for the phone number. A 'Next' button is at the bottom right. The third screenshot, labeled with a red circle '3', shows the 'Enter verification code' step. It has a text field for the code and a 'Verify' button at the bottom right.

Ro‘yxatdan muvaffaqiyatli o‘tilgandan so‘ng, shaxsiy elektron pochta qutisi yaratiladi. U orqali elektron xabarlarni yozish, yuborish, qabul qilish, o‘qish va saqlash mumkin.

Elektron pochtdan foydalanish vaqtida shaxsiy xavfsizlikni ta'minlash uchun quyidagi qoidalarga rioya etishingiz zarur:

- 1) elektron pochta qutisi uchun murakkabroq parol va maxfiy savol tanlashga harakat qiling. Parol sifatida ismingiz yoki shunga o'xshash boshqalarga ma'lum shaxsiy ma'lumotlaringizni qo'ymang;
- 2) pochta qutisiga begona kompyuterdan kirayotganingizda, har doim parolni terish orqali kiring. Agar brauzer orqali "Сохранить пароль" funksiyasi ishga tushsa, uni bosmang. Chunki parolingiz kompyuterda saqlanib qoladi va boshqalar shu kompyuter orqali pochtingizga kirishi mumkin;
- 3) elektron pochtingizga notanish shaxsdan xat kelgan bo'lsa, kattalarga (o'qituvchingiz yoki ota-onangiz / yaqiningizga) xabar bering va elektron xatni o'chirib tashlang. ELEKTRON XATNI OCHMANG;
- 4) notanish insonlardan kelgan xatlardagi qo'shimcha fayllarni hech qachon OCHMANG. Xatda qo'shimcha fayllar mavjud bo'lsa, elektron pochta yonida qog'oz qisqich belgisi bo'ladi;
- 5) elektron pochta xati kimdan kelganligini diqqat bilan tekshiring. Agar sizga notanish manzil bo'lsa, unga JAVOB QAYTARMANG. Bu haqida kattalarga xabar bering;
- 6) elektron pochteni ochganingizda, unda gipermurojaat mavjud bo'lsa, uning xavfsizligiga to'liq ishonch hosil qilmaguncha – BOSMANG. Har doim, eng avvalo, kattalardan so'raganingiz ma'qul. Gipermurojaat soxta veb-saytga olib borishi yoki virus kabi ba'zi zararli dasturlarni kompyuteringizga yuklab olishi, viruslar kompyuteringizdagi ma'lumotlarga zarar yetkazishi mumkin;
- 7) hech qachon tanimagan odamlarga kattalar bilan maslahatlashmasdan elektron pochta xabarlarini YUBORMANG. Elektron xatni kimga yuborayotganingizni doimo yaxshilab tekshirib ko'ring. Elektron pochta manzilining yozilishini tekshirganingizga ishonch hosil qiling, chunki bitta harf o'zgarsa ham, elektron xat boshqa shaxsga yuborilishi mumkin;
- 8) hech qachon biror veb-saytga elektron pochta manzilingizni kattalarsiz KIRITMANG;
- 9) elektron pochtingizga kirish uchun foydalanadigan parolni hech qachon hech kimga AYTMANG.

TAYANCH TUSHUNCHALAR

Zararli dastur – kompyuterga zarar yetkazish maqsadida yaratilgan dastur. Unga yo'naltirilgan gipermurojaat bosilganda, dastur avtomatik ravishda o'rnatiladi.

Virus – zararli dastur turi. U o'z nusxalarini yaratadi va kompyuterdagi ma'lumotlarga zarar yetkazadi.

BUNI BILASIZMI?

Dasturchi Rey Tomlinson tomonidan 1971-yilda masofada turgan kompyuterga xabar yuboruvchi dastur ishlab chiqiladi. Ushbu dasturda qabul qilingan xabar faylga, ya'ni pochta qutisiga joylanadi. Shu orqali elektron pochta paydo bo'ladi.

AMALIY MASHG'ULOT

1. Elektron pochta ochish uchun pochta xizmati saytiga kiring.
2. Saytning ro'yxatdan o'tish sahifasiga kiring.
3. Ro'yxatdan o'tish formasini to'ldiring.
4. O'zingizga aniq va tushunarli pochta qutisi nomi va parolni tanlab, formaga kiriting.
5. Elektron pochta manzilingiz (loginingiz) va parolingizni yon daftarchangizga yozib qo'ying.

SAVOL VA TOPSHIRIQLAR

1. Elektron pochta nima?
2. Elektron pochta ochish uchun qanday ma'lumotlar zarur bo'ladi?
3. Bitta foydalanuvchi bir nechta elektron pochta qutisini ochishi mumkinmi?
4. Elektron pochtdan foydalanishda qanday xavfsizlik qoidalariga rioya etish lozim?

UYGA VAZIFA

1. Quyidagilardan qaysi biri elektron pochta manzili hisoblanadi? Elektron pochta manzillarini daftaringizga yozing:

aqlvoy xamidov@mail.ru

aqlvoy@gmail.com

aqlvoy@mail

aqlvoy#gmail.com

info@rtm.uz

a.xamidov@gmail.com

2. Daftaringizga quyidagi jadvalni chizing. Jadvalni keltirilgan an'anaviy va elektron pochta haqidagi ma'lumotlar bilan to'ldiring.

	An'anaviy pochta	Elektron pochta
Xabar uni qabul qiluvchiga qancha vaqtda yetib boradi?		
Xabarni qaysi vaqtda jo'natish mumkin?		
Xabar qanday yuboriladi?		

3. Elektron pochta an'anaviy pochtaga nisbatan afzalliklari nimalardan iborat?